

تاریخ دریافت: ۹۴/۱/۲۹
تاریخ پذیرش: ۹۴/۵/۴

فصل نامه علمی - تخصصی عصر آدینه
سال هشتم، شماره ۱۶، زمستان ۱۳۹۴

بازتاب مؤلفه های ظهور حضرت مهدی علیه السلام در شعر وحشی بافقی

منصور نیک پناه^۱

چکیده

بازتاب یافتن جایگاه «منجی موعود امت اسلامی» در اندیشه های علما و شعرای ایرانی از این نظراهمیت دارد که شعر فارسی، عصاره ای از عقاید و اندیشه های ایرانیان به شمار می رود. در این میان، وحشی بافقی از شاعرانی است که در اشعار خود، به تفصیل، به مبانی اعتقادی مسلمانان از جمله مسئله «ظهور» پرداخته است.

این مقاله، شعر وحشی بافقی را از منظر ظهور منجی، مضامین و معانی مرتبط با دوران ظهور و اوج دل دادگی منتظران و انتظار کشیدن برای ظهور آن حضرت بررسی می کند.

واژگان کلیدی

مهدی علیه السلام، ظهور، وحشی بافقی، دجال.

۱. استادیار مجتمع آموزش عالی سراوان (m.nikpanah@yahoo.com).

انتظار ظهور حجت روی زمین در فرهنگ و اعتقادات مسلمانان به ویژه ایرانیان به گونه ای نهادینه شده که یکی از مظاهر زیبای افسون‌گری و دل‌انگیزی شعر فارسی را فراهم آورده است. یکی از وجوه ممیزه اسلام نیز همین چشم به راهی و تسهیل و تمهید مقدمات ظهور است. ادبیات فارسی به عنوان مهم‌ترین جلوه‌گاه خرد و عقیده ایرانیان، محملی وسیع از این نوع اعتقادات فراهم می‌کند. بررسی این مظاهر ضمن اینکه وظیفه دینی تلقی می‌شود، صبغه‌ی پررنگ و لعابی از جاذبه‌های شعر آیینی ما را در بر می‌گیرد. مؤلفه‌های سرایندگان شعر فارسی برای ترسیم انتظار ظهور حضرت مهدی علیه السلام عبارتند از: یگانگی ایشان در مقام مصلح جهانی، ولایت تکوینی حضرت و تبیین رسالت‌های جهانی امام زمان علیه السلام. دوران رسالت امام عصر نیز در شعر فارسی در قالب مبارزه بنیادی و فراگیر با بیداد و بیدادگران در عرصه جهانی، رویارویی تمام‌عیار با کفر جهانی و ایادی آن، برقراری نظام قسط و عدل واقعی در گستره جهان، تحقق جهان‌شمولی دین مقدس اسلام و احیای ارزش‌های دینی، برقراری حکومت جهانی اسلام و حاکمیت فرهنگ اصیل اسلامی، رسوایی داعیه‌داران دروغین مهدویت و تبیین زشتی و پلیدی دجالان روزگار تجلی می‌یابد.

در شعر فارسی علاوه بر ترسیم تصویر جهان مصادف با ظهور حضرت، به شکوه و عظمت و جاذبه جهان آرام و سرتا پا عدل امام عصر اشاره شده است تا مخاطبان بتوانند لذت آن دوران را با ذره ذره وجود خود حس کنند و با یادآوری آن دوران، طعم سرخوشی و امید را بچشند. این درون‌مایه غنی شعری، سایه برکتش را بردامنه وسیع ادب فارسی تا جایی می‌گستراند که مضمونی خاص موسوم به شعر غیبت و انتظار ایجاد می‌کند. این محتوا در دوران معاصر، صبغه‌ای پررنگ در شعر دارد و مشتاقان و علاقه‌مندان پرشماری اعم از سرایندگان و مخاطبان را با خود همراه کرده است و در قالب اشعار توصیفی و مناقبی، غیبت، انتظار، ظهور، توسل و نیایش عرضه می‌شود.

در شعر غیبت و انتظار با موضوعاتی شامل فلسفه و آثار غیبت امام زمان علیه السلام، اقامه برهان‌های عقلی و نقلی درباره طول عمر، پیدایی و ناپیدایی و حالات شیفتگان آن حضرت در زمانه غیبت روبه‌رو هستیم. به طور کلی، شعر انتظار از مهم‌ترین

زیرمجموعه‌های شعر مهدوی در زبان فارسی به شمار می‌رود و روایت‌گر انقلاب درونی شاعران شیعه و سنی است.

درون‌مایه غنی دیگر که در شعر مهدوی قابل رؤیت است، شعر دیدار با مضامینی از قبیل توسل و نیایش است. نیاز و تمنا در این نوع از شعر مهدوی، موج می‌زند و شاعر آیینی با برقراری ارتباطی باطنی با آن کانون نور و روشنی، رهایی خود را از چنگ ظلمت‌های درونی و بیرونی آرزو می‌کند. شعر دیدار نیز از آن کسانی است که در عالم بیداری به فیض دیدار جمال جمیل مهدوی نایل آمده‌اند. رباعی، مثنوی، دوبیتی، قصیده، ترکیب‌بند، ترجیع‌بند، مسقط، سرود و شعر آزاد از قالب‌های مرسوم شاعران برای بیان دیدار است.

حضرت مهدی (عج) در دوره‌های شعر فارسی

در سده‌های آغازین هجری از نام مقدس «مهدی»، بیشتر به عنوان یک نماد تاریخی استفاده می‌شد؛ نمادی که یادآور «صلح و آرامش»، «قسط و عدل»، «پیروزی»، «جهان‌شمولی اسلام» و «نابودی کفر جهانی» است. همان‌گونه که از «دجال» نیز به عنوان نمادی یاد کرده‌اند که مظهر «قساوت»، «فتنه»، «جنگ و خون‌ریزی» و «کفر و شرک» است. از همین پیشینه‌ی ادبی می‌توان به اعتقاد راسخ مسلمانان به ظهور حضرت مهدی (عج) از سده‌های آغازین هجری تا کنون پی برد.

در این دوره، دو گروه از شاعران، نام حضرت مهدی (عج) را در شعرشان منعکس کرده‌اند: شاعران درباری و شاعران آیینی. شاعران درباری با عنایت به وظیفه‌ای که ممدوح برای آنها در نظر می‌گرفت، برای خوش‌آمد امیر وقت و بنا به ضرورت، از نام منجی، آخرالزمان و ظهور استفاده می‌کردند و به ویژه در شریطه و دعای تأیید، تداوم عمر ممدوح را تا ظهور منجی و آخرالزمان تصور کرده‌اند. این دست اشعار ارزش اعتقادی عمیقی ندارد و گاه سخن شاعر به گزافه‌گویی و ترک ادب شرعی هم می‌کشد که مراد ما نیست. دسته دوم، شاعران آیینی هستند که آثارشان از نظر اعتقادی ارزش بسیار دارد. در این نوع سروده‌ها با اشعار عاطفی و احساسات پاک شاعرانی روبه‌رو می‌شویم که از عمق وجود در فراق حضرت گریسته‌اند و بنای حیات خودشان را بر «تورا من چشم در راهم» نهاده‌اند. در حقیقت، وحشی باققی را باید جزو شاعرانی دانست که با عرض

ارادت قلبی خودشان به ساحت مقدس آن امام همام، از شوقی پرده برداشته که از قلبش سرچشمه گرفته است.

پیشینه اعتقاد به مهدویت

عقیده به منجی رهایی بخش و جوامع مختلف انسانی اعم از مؤمن یا کافر، مسلمان و غیر مسلمان، عقیده‌ای جزمی شمرده می‌شود. در جدول زیر، نام اقوام و مذاهب و منجی آنها را می‌توان دید:

مذهب یا قوم	منجی	مذهب یا قوم	منجی
یهودیا و مسیحیان	حضرت عیسی	نصاریان جشی	تنودوره
هندوها	وشینو	مجوسی‌ها	هوشیدر
زردشتیان	سوشیانت	بودایی‌ها	بودا
اسپانیایی‌ها	رود یک	مغول	چنگیز
ایرانیان باستان	گزراسیه از کابل	چینی‌ها	کرثینا
انگلساکسون	آرتور از جرایز الوان	نصاری	ماهدی (مهمید)
سلت‌ها	بوریاں بورودیهم	اروپای مرکزی	بوخص
امریکای مرکزی	کوئرلکتول	گاناها	بهمن
مهر	مهر	زند	اشیرزیگا
اسکاندیناوی	ادوین	یونانیان	کالویرگ
جاماسب	از فرزند هاشم		

بیان مسئله

اصل انتظار سازنده، جزو اصول زیربنایی دوام و استحکام حیات بشری است. آنچه این انتظار را پویاتر و جذاب‌تر نشان می‌دهد، حاکمیت صالحان و مستضعفان بر پهنه گیتی است. از این رو، بخش عظیمی از ملل به بند کشیده شده و فقیرامکان دست‌یابی به آرزوهای خود را پیدا می‌کنند. این نوع نگاه ضمن اینکه نوعی نگرانی و اضطراب برای زورگویان و متکبران به همراه دارد، آرامش و تحرک برای مظلومان در پی خواهد داشت. با اینکه انتظار در ضمیر انسانها جای دارد و امری ذاتی قلمداد می‌شود، جوامع اسلامی با تکیه بر اصل امامت و ولایت و وعده‌های متعدد برای وراثت زمین، دکترین مدوّن و مشخصی طراحی کرده‌اند. هنگام نقد و بررسی اندیشه انتظار و مصلح جهانی در بین مسلمانان به ویژه ایرانیان، انتظار و شوق آنان را برای ظهور منجی از همان ابتدای دوران غیبت درمی‌یابیم. شاهد مدعا نیز کلام شاعران در این زمینه است. به همین دلیل، وجود انتظار و چگونگی انعکاس آن را در کلام شاعری بررسی می‌کنیم که بیش از ۴۰۰

سال قبل از این می‌زیست تا ببینیم بن‌مایه انتظار در شعر شاعر چگونه متجلی شده است؟

ضرورت بحث

برای درک ضرورت مطرح شدن مباحث مربوط به مهدویت و منجی و تبیین فلسفه انتظار فرج شایسته است به تأکید بزرگان دین، نیاز امت اسلامی و شناخت و دفع خطر خارجی اشاره کنیم. از بررسی احادیث و روایات نقل شده از پیامبر و ائمه درباره موعود مسلمانان متوجه می‌شویم که بر اصل انتظار تأکید فراوان شده است. امام جعفر صادق (ع) وقتی ویژگی مسلمانان واقعی را برمی‌شمارد، انتظار قائم را جزو این اصول می‌داند:

ان لا اله الا الله وان محمدا عبده ورسوله والاقرار بما امر الله والولاية لنا والبرائة من اعدائنا
يعنى الائمة خاصة والتسليم لهم والورع والاجتهاد والطمأنينة والانتظار للقائم.
(بنی‌هاشمی، ۱۳۸۶: ۲۲)

جواد الائمه (ع) نیز انتظار در غیب را واجب می‌شمارد:

ان القائم منا هو المهدى الذى ان ينتظر يجب فى غيبته. (شیخ صدوق: ج ۲، ص ۳۷، باب ۳۶، ح ۱)

نیاز جامعه اسلامی

پرداختن جوامع اسلامی به زوایای انتظار، از چند دیدگاه می‌تواند به امت اسلام کمک کند.

الف) توجه به حقیقت انتظار

وقتی جامعه اسلامی برای دست‌یابی به اهداف عالی و وعده تاریخ قدم بردارد، حقیقت انتظار رو می‌نماید. در واقع، انتظار واقعی برای مسلمانان تکامل و اصلاح در پی دارد. انتظار به معنی عاطل و باطل نشستن و آه کشیدن و دست روی دست گذاشتن نیست. «اولا شما فقط منتظر بهبود وضعیت معنوی و مادی زندگی خود و اطرافیان نباشید، ... بلکه این انتظار را نسبت به همه افراد جامعه گسترش دهید، نه فقط مسلمانان. ثانیاً انتظار شما نباید تنها متوجه امور ظاهری، سطحی و محدود زندگی گردد. شما باید انتظارتان را تعمیق بخشید و چشم به راه آینده‌ای باشید که حقیقت

مطلق، عدالت مطلق و معنویت مطلق در جهان حاکم باشد.» (میانجی، ۱۳۸۵: ۲۴) از این رو، مسلمانان باید مفهوم انتظار واقعی و شرایط و ویژگی‌های شخص منتظر را بشناسند تا بتوانند به معیارهای آن عمل کنند.

ب) نقد کیفیت انتظار در مسیر تاریخ

قرآن، مؤمنان را همواره به تفکر در جهان و سیر آفاق و انفس فرا می‌خواند و آینه‌ای از تاریخ گذشتگان در برابر چشم مسلمانان می‌گذارد تا از منظر آن به اصل باید و نبایدها معرفت حاصل کنند. با این حال، گوشزد می‌کند که مسلمانان این شیوه را پیشه خود کنند و با نگرش به تاریخ، درس بگیرند.

مسلمانان با عنایت به وعده الهی، فرج را حتمی می‌دانند؛ چرا که وعده وراثت مستضعفان (قصص: ۵)، وعده‌ی وراثت به صالحان (انبیاء: ۱۰۵)، وعده‌ی استخلاف به مؤمنان و صالحان (نور: ۵۵)، وعده‌ی غلبه و تسلط اسلام بر کل ادیان (صف: ۹) در قرآن به صراحت آمده است. از طرف دیگر، در احادیث نیز به حتمی بودن اصل ظهور اشاره شده است، به گونه‌ای که حتی اگر یک روز از عمر عالم باقی مانده باشد، خدا آن را چنان طولانی می‌کند تا فرج اتفاق بیفتد. امام حسین علیه السلام از جدش این گونه نقل می‌کند: «للم یبق فی الدنیا الا یوم واحد لظول الله ذلک الیوم حتی یخرج رجل من ولدی فیملوها عدلاً و قسطاً کما ملئت جوراً و ظلماً کذلک سمعت رسول الله یقول». (صافی گلپایگانی، ۱۴۲۸: ج ۲، ص ۴۷)

این وعده از زمان بعثت به مسلمانان داده شده و در قبال آن از آنان خواسته شده است یک سری شرایط را رعایت کنند و برخی رفتارها را انجام دهند. بنابراین، ضرورت دارد با مطالعه تاریخ گذشته مسلمانان، میزان پای بندی آنها به اصل انتظار و تلاش برای زمینه سازی فرج، این امر را آسیب شناسی کنیم و برای دستیابی به مقصود، مسیر درست را انتخاب کنیم.

ج) بررسی تأثیر انتظار

از ضروریات درونی دیگر جوامع اسلامی، معرفت به تأثیر مثبت انتظار در پیشرفت امت است. اول اینکه خود انتظار و چشم به راهی زمینه ساز فرج است. به قول امام سجاد علیه السلام: «انتظار الفرّج من اعظم الفرّج». (مجلسی، ج ۲، ص ۱۲۲، ح ۴) به دیگر سخن،

ایشان، انتظار فرج را گشایش بزرگ می‌داند. از امام صادق (ع) هم حدیثی با همین مضمون نقل شده است: «من عرف هذا الامر فقد فرّج عنه لانتظاره». (بنی هاشمی، ۱۳۸۶: ۱۹۸) نکته دوم آن است که نمی‌توان بر چنین امتی تسلط پیدا کرد. به قول جیمز دار مستر، «چنین قومی را که هر لحظه منتظر ظهور است، می‌توان کشتار کرد، اما مطیع نمی‌توان ساخت.» (جعفری: ۲۶۸) علم به این نکته مهم که انتظار چقدر می‌تواند منشأ خیر و برکت برای مسلمانان باشد، منافع فراوانی را نصیب جامعه اسلامی می‌کند.

شناخت و دفع خطر بیرونی

امروزه اندیشه‌های مستحکم اسلام مهم‌ترین ایدئولوژی است که جهان استکبار را با چالش روبه‌رو کرده و فلسفه وجودی آنها را زیر سؤال برده است. به همین دلیل، مکتب پوشالی غرب، تخریب چهره اسلام را در چند جبهه و جهت همت خود ساخته است. بعضی از این سیاست‌ها عبارتند از:

۱. تشکیل همایش‌ها و کنفرانس‌ها

جهان غرب با محوریت صهیونیست‌ها برای شناخت، نقد و تحلیل اندیشه‌های اسلامی به منظور ضربه زدن به آن، گردهم‌آیی‌های مختلفی برگزار می‌کند و از صرف هزینه‌های گزاف در این راستا ابایی ندارد. «در دسامبر ۱۹۸۶ در دانشکده تاریخ دانشگاه تل‌آویو زیر نظر صهیونیسم، کنفرانسی با حضور ۳۰۰ شیعه‌شناس برگزار و ظرف سه روز، ۳۰۰ مقاله مبتنی بر عمده‌ترین متد تحقیقی ارائه شد. به قول مارتین کرامل، شیعه‌شناس، هدف اصلی این کنفرانس، شناخت مفاهیم محوری در تمدن شیعه اثنی عشری و انقلاب اسلامی بود. در کنفرانس تل‌آویو در بحث تفکر باوری، ابتدا امام حسین و بعد امام زمان (نگاه سرخ و نگاه سبز)، محور پایداری شیعه قلمداد شد.» (بلخاری، ۱۳۷۰: ۹۳-۹۴)

۲. رسانه‌های صوتی و تصویری

ارتباط رسانه‌ها با مخاطب شبیه دیکتاتوری مطلق است؛ یعنی رسانه‌ها مانند رادیو، تلویزیون، سینما و جراید، آنچه را خود می‌خواهند، دیکته می‌کنند و ذهن مخاطب را در راستای اهداف خود پیش می‌برند. در این میان، هالیوود با بنیان‌گذاری نظریه پردازان صهیونیستی، «در سال ۷۰۰ فیلم تولید می‌کند و سالانه ۱۶ میلیارد دلار سود خالص دارد

و نزدیک به ۷۸ درصد سینماها و تلویزیون‌های جهان را تغذیه می‌کند». (عبدی پور، ۱۳۸۷: ۱۳۰)

اساساً جریان مسیحی - صهیونیستی موجود در امریکا براین نظراستوار است که حمایت از اسرائیل براساس دستور انجیل است که سرانجام به جنگ بزرگ (آرماگدون) و سلطنت هزار ساله منتهی خواهد شد. در این میان، سینماگران به ویژه اهالی هالیوود از این احساس تمایل، بیشترین بهره را برده و با پیش‌گام شدن در این عرصه و با ساخت فیلم‌های گوناگون با موضوعات متنوع و جذاب، ابتکار عمل را در دست گرفته‌اند. طبق آمار اعلام شده در فاصله سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۵، از ۲۲ فیلم پرفروش جهان، ۱۹ مورد به نحوی به موضوع آخرالزمان پرداخته‌اند.

آثار شاخص و اثرگذاری مانند سه‌گانه «ترمیناتور»، سه‌گانه «ماتریکس»، «نارنیا»، سری فیلم‌های «هری پاتر»، سه‌گانه «ارباب حلقه‌ها»، «پسر جهنمی»، «مرد عنکبوتی»، «امگا کد»، «مگیدو»، «کد داوینچی»، «آگاهی»، «۲۰۱۲»، «جاده» و «آواتار»، نمونه‌های مشهوری از تولیدات سینمایی هالیوود است که هر کدام به نوعی مستقیم یا غیرمستقیم با موضوع آخرالزمان مرتبط هستند.

به طور تقریبی، از سال ۲۰۰۶ به بعد، بیش از ۶۰ درصد محصولات هالیوود با مسئله منجی و آخرالزمان مرتبط بوده است. در حال حاضر نیز به طور متوسط، هر هفته، یک برنامه اعم از سریال، فیلم، مستند یا کارتون درباره آخرالزمان در دنیا نمایش داده می‌شود. هالیوود در این زمینه به طور فعالانه‌ای، عرصه را در اختیار دارد و به نظر می‌رسد کم از کم ژانرهای دراماتیک، ملودرام، اکشن و کمدی خارج شده است و سعی دارد هر چه بیشتر بر موضوع آخرالزمان متمرکز شود و مسئله آخرالزمان را نیز به ژانری مستقل در فیلم‌هایش تبدیل کند.

اسلام‌هراسی با محوریت مهدویت

تلاش مستمر نظریه‌پردازان غربی این است که چهره‌ی منجی آخرالزمان مسلمانان را مخدوش و چهره‌ای ترسناک و خون‌ریز از او ترسیم کنند و با ایجاد ترس و دلهره زمینه پیش‌گیری از ظهور را فراهم سازند. برای نمونه، نوستراداموس گفته بود: «از جانب ایران (پرشیا)، بیش از یک میلیون پرهیزگار به بی‌زانس و مصر به سوی شمال هجوم خواهند آورد». (عبدی پور، ۱۳۸۷: ۱۲۹) جای‌گزینی شخصیت دروغین و مدعیان ساختگی مثل

سیدعلی باب، انکار مقوله مهدویت و انتظار، وارداتی دانستن آن یا منسوب کردن ریشه چنین اندیشه‌ای به خود و تحریف اندیشه‌های اسلامی از این دست اقدامات است. با عنایت به آنچه گفته شد، ضرورت پرداختن به مبانی اعتقادی در باب مهدویت سبب استحکام عقاید و ایجاد سدّ دفاعی تسخیرناپذیر در این زمینه می‌شود.

بازتاب عقیده مهدویت در اشعار وحشی بافقی

وحشی بافقی یکی از شاعران پاک‌باور زبان فارسی است که به سبب سرودن اشعار پر سوز و گداز در باب خداوند و بزرگان دین شهره است. مباحث مربوط به منجی و مهدویت نیز در سروده‌های او به چشم می‌خورد. شعر معروف وحشی با مطلع: «الهی سینه‌ای ده آتش افروز/ در آن سینه، دلی، آن دل، همه سوز» از همین خصوصیت حکایت می‌کند. در عین حال، نوع نگرش شاعر مورد بحث به این مضمون از دیدگاه‌های مختلف قابل بررسی است.

۱. ذکر نام حضرت مهدی (عج)

گاه از حضرت به نام «مهدی» یاد می‌کند:
 تابود پای ابلق مهدی کس نبوسد سم خرد جال
 گاه از ایشان با صفت «صاحب الزمان» یاد می‌کند:
 خود آن که پشت براهل زمانه کرد چوما رخ طلب به ره صاحب زمان دارد
 یا در جایی دیگر می‌سراید:
 مگر فرمان دهی صاحب زمان را که شمعی از تو افروزد جهان را
 زمانی به لفظ مستعار از ایشان نام می‌برد:
 اندر ره انتظار چشمی که مراست بی نور شد و وصال تو ناپیدا است
 من نام بگرداندم و یعقوب شدم ای یوسف من، نام تو یعقوب چراست؟

۲. ذکر خصوصیات دوران ظهور

در شعر وحشی گاه به سروده‌هایی برمی‌خوریم که بیانگر وضعیت و شرایط دوران ظهور است، از جمله در رکاب بودن حضرت مسیح:

برون خرام که بهر سواری تو، مسیح سمند گرم رو مهر را عنان دارد
 با ظهور حضرت مهدی (عج)، حضرت عیسی (عج) از فلک چهارم برای همراهی با ایشان

فرود می‌آید:

رسد صیت ظهورش تاثریا فرود آید مسیح از دیرمینا
دعوت دجال به ضلالت و گمراهی نیزیکی از ویژگی‌های دوران ظهور است که شاعر
به آن می‌پردازد:

تورا دجال شد چون هادی راه به جزدوزخ کجایابی وطن‌گاه
شاعربه ظاهرشدن دجال با آن خرمعروفش نیزکه بینندگان را معطوف خود می‌کند،
چنین اشاره‌ای دارد:

تا بود پای ابلق مهدی کس نبوسد سم خردجال
از فراگیری عدالت نیز چنین یاد می‌کند:
رسید عدل تو جایی که زیرگنبد چرخ کبوتر از پرشهباز سایه بان دارد

۳. ذکر دلایل انتظار

شاعر شرایطی را بیان می‌کند که باعث تنگ حوصله شدن و تشدید ابعاد انتظار در
وجودش می‌شود، مانند:

- محبت زیاد:

کلید حبّ تو بهر گشاد کارش بس کسی که آرزوی روضه جان دارد
(دیوان: ۱۶۰۰)

- فراگیر شدن ظلم:

سپهر قصد من زار ناتوان دارد که بر میان کمر، کین ز کهکشان دارد
منم که سنگ حوادث، مدام در دل سخت به قصد سوختنم، آتشی نهان دارد
خود آن‌که پشت بر اهل زمانه کرد چوما رخ طلب به ره صاحب زمان دارد
- طولانی شدن ایام فراق:

هست امید قوتی، بخت ضعیف حال را مزدهی یک خرام ده منتظر وصال را
نیم شبان نشسته جان بردر خلوت دلم منتظر صدای پا مهدکش خیال را
من که به وصل تشنه‌ام، خضر چه آبم آورد؟ رفع عطش نمی‌شود تشنه‌ی این زلال را
- تسلط دجال صفتان:

پی دجال کیشان برگرفته به تونیرنگ ایشان در گرفته
تورا دجال شد چون هادی راه به جزدوزخ کجایابی وطن‌گاه

از این دجال طبعان و ارهد دور نماند کار و بار عالم این طور

- راه رسیدن به بهشت:

به راه او شکفد غنچه تمنایش هوای باغ جنان آن که در جهان دارد
کلید حبّ تو بهر گشاد کارش بس کسی که آرزوی روضه جنان دارد

(دیوان: ۱۶۰)

یکی از مظاهر زیبای مبانی مهدویت در دیوان شاعر، عنایت به اصل انتظار و تأثیر آن در فرآیند ظهور است. در این بین، نوع و کیفیت انتظار و ارادتی نیز که در آن نهفته است، تأثیر فراوانی دارد، به گونه‌ای که در ابیات قبلی، نمونه‌هایی از مظاهر انتظار بیان شد. حسن ختام این نوشته، غزلی از وحشی درباره آن امام همام است:

سپهر قصد من زار ناتوان دارد که بر میان کمر، کین ز کهکشان دارد
منم که سنگ حوادث، مدام در دل سخت به قصد سوختنم، آتشی نهان دارد
خود آن که پشت بر اهل زمانه کرد چوما رخ طلب به ره صاحب زمان دارد
تویی که رخس تو را از برای پای انداز زمانه اطللس نه توی آسمان دارد
برون خرام که بهر سواری تو، مسیح سمند گرم رو مهر را عنان دارد
رسید عدل تو جایی که زیر گنبد چرخ کبوتر از پرشهباز سایه بان دارد
حدیث خود به همین مختصر کنم کسی کجا سرتفسیر این بیان دارد

(دیوان: ۱۶۰)

نتیجه‌گیری

یکی از مظاهر زیبای سروده‌های وحشی باققی، ارادتی است که به ولی عصر نشان می‌دهد. این جلوه پر جاذبه اشعار شاعر بیانگر عشق پاک اوست که با تمام وجود به انتظار ظهور موعودی نشسته است که هر لحظه در غم فراقش ناله سر می‌دهد. شاعر که از اوضاع و احوال و شرایط ظهور و فلسفه وجود منجی آگاه است، آن را در شعرش منعکس کرده است تا زمینه ظهور را فراهم کند.

منابع

- بلخاری، حسن (۱۳۷۰)، تهاجم یا تفاوت فرهنگی، اول، تهران: انتشارات افوا.
- بنی هاشمی، سید محمد (۱۳۸۶)، سلوک منتظران، پنجم، تهران: منیر.
- جعفری، محمد صابر (؟)، «مهدی انکاری، انتظارستیزی»، فصل نامه انتظار، ش ۵.
- شیخ صدوق (۱۳۹۵)، کمال الدین و تمام النعمه، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- صافی گلپایگانی، لطف الله (۱۴۲۸ق)، منتخب الاثر، مکتب مرجع الدین آیت الله الصافی گلپایگانی.
- عبدی پور، حسن (۱۳۸۷)، نقش اجتماعی، انتظار، قم: بوستان کتاب.
- گودرزی میانجی، مجتبی (۱۳۸۵)، انتظار، اول، تهران: شباب الجنه.
- مجلسی، محمد باقر (۱۳۰۴)، بحار الانوار، بیروت: انتشارات الوفا.